

บทที่ 5

ผลกระทบของโครงสร้างและการดำเนินงาน ที่มีต่อการแสดงบทบาทของสถานี วิทยุสถาบันการศึกษา

สถานีวิทยุสถาบันศึกษามีบทบาทที่พึงแสดงในหลายๆ ลักษณะ ไม่ว่าจะเป็น บทบาทในการให้ความรู้ บทบาทในการให้ความบันเทิง บทบาทในการให้ข่าวสาร เป็นต้น แต่สถานีวิทยุสถาบันการศึกษาแต่ละสถานีก็จะมีกรดำเนินบทบาทเหล่านี้ต่างๆ กันไป ขึ้นอยู่กับโครงสร้างและการดำเนินงานของสถานี ซึ่งก็จะมีกรเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่างๆ

สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สถานีวิทยุ ม.ก.)

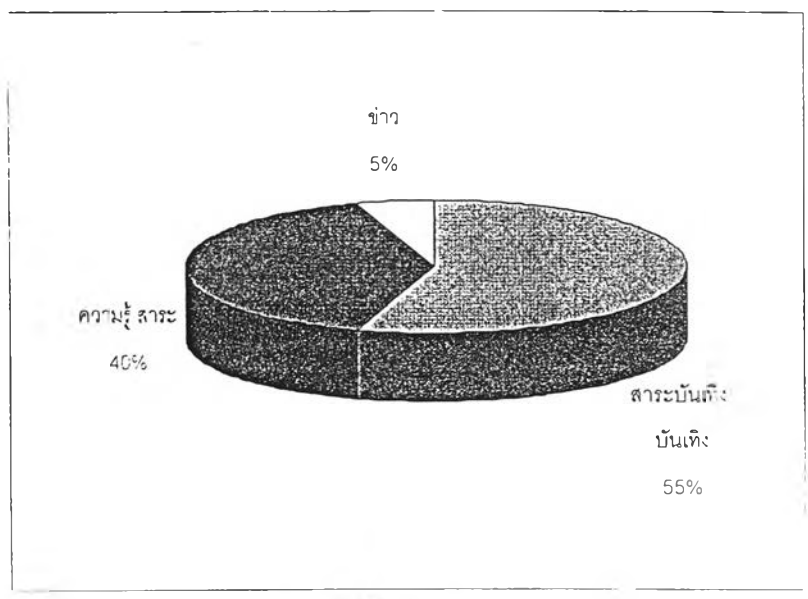
การดำเนินการออกอากาศในช่วงแรกๆ ของสถานีวิทยุ ม.ก. เป็นเพียงการทดลองการทำงานของเครื่องส่งเท่านั้น อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของสถานี (นิสิต) ยังไม่มีความรู้ทางการกระจายเสียงเท่าที่ควร รายการของสถานีจึงเป็นเพียงการเปิดเพลงตลอดเวลา โดยเพลงที่เปิดมีทั้งเพลงไทยสากล เพลงสากล เพลงโลโก้มีวสิค และมีเพลงคลาสสิคบ้างเล็กน้อย สถานีวิทยุ ม.ก. ในช่วงนี้จึงสามารถดำเนินบทบาทในการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังเพียงบทบาทเดียว

แต่ในความเป็นจริงแล้ว ตามเจตนารมณ์ของหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ อดีตอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่เป็นผู้ริเริ่มรายการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรทางวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุ ม.ก. จึงมีนโยบายและวัตถุประสงค์หลักตั้งแต่เริ่มจัดตั้งที่เน้นในการให้ความรู้วิชาการทางการเกษตร เพื่อตอบสนองของมหาวิทยาลัยในการให้ความรู้ทางการเกษตรแก่กลุ่มผู้ฟังหลักของสถานี คือ กลุ่มเกษตรกร ดังนั้น เมื่อทุกอย่างในสถานีเข้าที่เข้าทาง และเจ้าหน้าที่ของสถานีได้รับการฝึกหัดทางการกระจายเสียงแล้ว ทางสถานีจึงมีการเพิ่มรายการที่ให้สาระความรู้ทางการเกษตร โดยผลิติดอกมาในรูปแบบรายการหลายๆ รูปแบบ เช่น รายการที่นำเสนอผลงานวิจัยทางการเกษตรของอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การสัมภาษณ์นักวิชาการทางการเกษตร ข่าวและความรู้ทางการเกษตรด้านต่างๆ บทบาทในการให้ความรู้ทางการเกษตรจึงถือเป็นบทบาทที่ทางสถานีวิทยุ ม.ก. เน้นหนักที่สุดในช่วงนี้ อย่างไรก็ตาม สถานีก็ยังมีกรนำเสนอรายการในรูปแบบอื่นๆ เช่น รายการเด็ก ที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแก่เด็ก รายการกฎหมาย ซึ่งเป็นการสอนกฎหมายในลักษณะต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง

แม้ว่าการให้ความรู้วิชาการทางด้านการเกษตรจะถือเป็นบทบาทหลักที่สถานีวิทยุ ม.ก. แสดง แต่สัดส่วนรายการที่สูงที่สุดของสถานีกลับกลายเป็นประเภทรายการบันเทิงหรือสาระบันเทิง ทั้งนี้ รายการบันเทิงนั้นเป็นรายการที่สถานีนำเสนอมาตั้งแต่เริ่มจัดตั้งสถานี ก่อนรายการวิชาการทางด้านการเกษตร โดยนำเสนอในรูปแบบรายการเพลง แล้วจึงค่อยพัฒนามาเป็นรายการบันเทิงในรูปแบบอื่นๆ ในภายหลัง

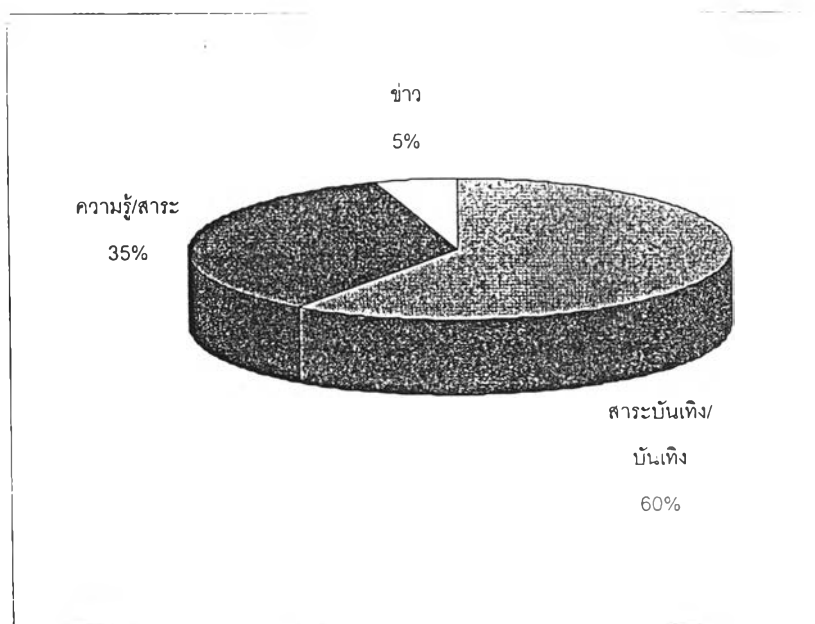
ในช่วงแรกนี้ รายการต่างๆ ของสถานีผลิตโดยนิสิตที่สถานีจ้างให้มาปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ของสถานีตั้งที่ได้กล่าวไปแล้ว เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งของสถานีที่ต้องการให้นักศึกษาได้มาฝึกปฏิบัติการด้านวิทยุกระจายเสียง โดยมอบหมายให้นิสิตทำหน้าที่ประกาศ เปรียบเรียงผลงานค้นคว้าวิจัยทางด้านการเกษตรที่จะนำมาออกอากาศ ควบคุมเสียงและจัดทำรายการ สถานีวิทยุ ม.ก. ในช่วงนี้ จึงสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของสถานีโดยการแสดงบทบาทเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติการด้านการกระจายเสียงของนิสิตได้ด้วย

หลังจากที่สถานีมีการหารายได้เป็นของตนเองได้จากการโฆษณาแล้ว โดยมีสัดส่วนของการโฆษณาประมาณร้อยละ 10 ของรายการทั้งหมด สถานียังคงยึดบทบาทในการให้ความรู้ทางด้านการเกษตรเป็นบทบาทหลัก รวมทั้งการให้ข่าวสารทางด้านการเกษตรที่สามารถตอบสนองแก่ผู้ฟังหลักของสถานีที่เป็นกลุ่มเกษตรกร และเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถานีในการให้ความบันเทิงแก่ประชาชนในด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ รายการเพลงจึงปรับปรุงรูปแบบเป็นรายการเพลงลูกทุ่งและเพลงไทยเดิม ซึ่งถือว่า สถานีได้ดำเนินบทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมด้วย

แผนภูมิที่ 13 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุ ม.ก. ปี 2510

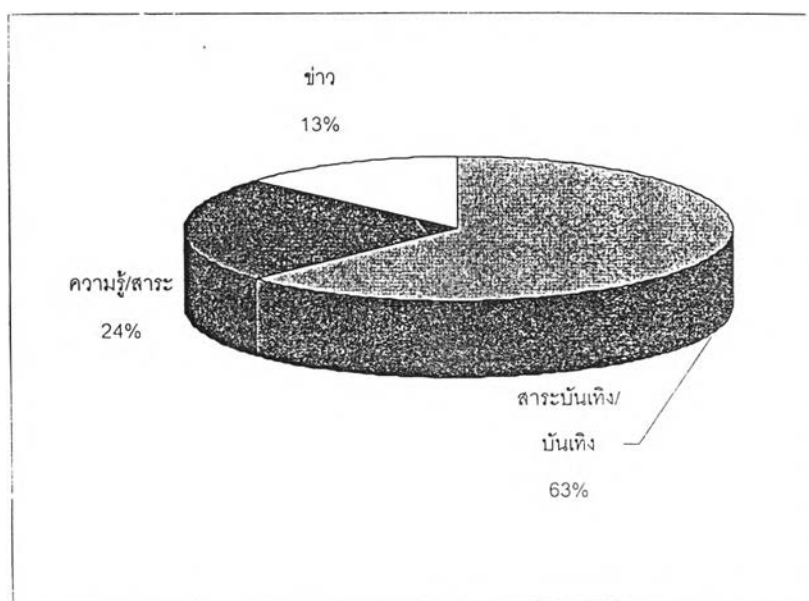
ภายหลังจากที่สถานีวิทยุ ม.ก. ได้มีการขยายกำลังส่งและขยายสถานีถ่ายทอดครบทั้ง 4 ภาคแล้ว ทำให้การกระจายเสียงสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังได้มากกว่าเดิม สถานีจึงสามารถทำการกระจายเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สัดส่วนรายการยังคงไม่แตกต่างไปจากเดิมมากนัก โดยยังคงยึดการให้ความรู้ทางด้านการเกษตรเป็นบทบาทหลัก ทั้ง 4 สถานีมีการนำเสนอรายการวิชาการทางด้านการเกษตรในหลายรูปแบบเพื่อให้มีความหลากหลาย แม้ว่าจะมีการเปิดให้ผู้เช่าเวลารายย่อยเข้ามาดำเนินการ ซึ่งเป็นสาเหตุให้สัดส่วนของรายการบันเทิงสูงขึ้น แต่ก็ยังเป็นไปเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้ ทางสถานียังสอดแทรกสาระความรู้บางส่วนลงในรายการบันเทิงด้วย เพื่อให้การดำเนินบทบาทในการให้ความรู้และการให้ความบันเทิงได้ถูกดำเนินไปควบคู่กันอย่างเหมาะสม ทั้งนี้รายการต่างๆ มีทั้งรายการที่แต่ละสถานีผลิตเอง และรายการที่ถ่ายทอดจากทางสถานีวิทยุ ม.ก. บางเขนไปสู่สถานีถ่ายทอดทั้ง 3 สถานีด้วย

แผนภูมิที่ 14 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุ ม.ก. ปี 2520

ในช่วงต่อมา สถานีวิทยุ ม.ก. ได้มีการเพิ่มสัดส่วนของรายการข่าว รวมทั้งปรับปรุงรูปแบบให้หลากหลายยิ่งขึ้น โดยมีทั้งรายการข่าวการเกษตร รายการข่าวสารทั่วไป และข่าวท้องถิ่น โดยเน้นที่ข่าวการเกษตรและข่าวท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ฟังท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ บทบาทในการให้ข่าวสารจึงเด่นชัดขึ้นมาบ้างในช่วงนี้ รวมทั้งบทบาทในการให้ความบันเทิงที่สังเกตได้จากสัดส่วนของรายการบันเทิงที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีผู้เช่าเวลารายย่อยที่มีจำนวนมากขึ้น ด้วยเหตุผลทางด้านการหารายได้ของสถานี โดยมีสัดส่วนรายการที่ผลิตโดยผู้เช่ารายย่อย

ประมาณร้อยละ 60 ของรายการทั้งหมด อย่างไรก็ตาม สถานีวิทยุ ม.ก. ยังคงยึดบทบาทในการให้ความรู้วิชาการทางด้านเกษตร โดยใช้เวลาที่สถานีบริหารเองผลิตรายการวิชาการทางการเกษตรเพื่อนำเสนอแก่ผู้ฟัง โดยมีทั้งรายการที่ถ่ายทอดจากสถานีวิทยุ ม.ก. บางเช่นไปยังสถานีถ่ายทอดทั้ง 3 สถานี นอกเหนือไปจากรายการการเกษตรที่แต่ละสถานีผลิตเอง นอกจากนี้ สถานีวิทยุ ม.ก. ยังมีรายการที่น่าสนใจ เนื่องจากมีเนื้อหาที่แตกต่างไปจากรายการอื่นๆ คือ รายการส่งเสริมศาสนา โดยสถานีพยายามนำเสนอรายการที่ส่งเสริมศาสนาอื่นๆ ไม่เฉพาะศาสนาพุทธเท่านั้น เช่น การถ่ายทอดการสวดของศาสนาอิสลาม เมื่อถึงเดือนรอมฎอน หัน รายการธัมมะพระครูปลัดชาวจิตธัมโม รายการสหธรรมมะ รายการแสงธรรมนำชีวิต เป็นต้น เหตุที่สถานีจำเป็นต้องมีการนำเสนอรายการเหล่านี้ เนื่องจากสถานีมีเครือข่ายอยู่ถึง 4 ภาค มีผู้ฟังหลายกลุ่มศาสนาหลายเชื้อชาติ สถานีจึงพยายามตอบสนองของผู้ฟังทุกกลุ่ม และทำให้สถานีได้แสดงบทบาทในการส่งเสริมศาสนา แม้จะไม่ได้มีการกำหนดลงในวัตถุประสงค์ของสถานีก็ตาม

แผนภูมิที่ 15 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุ ม.ก. ปี 2530

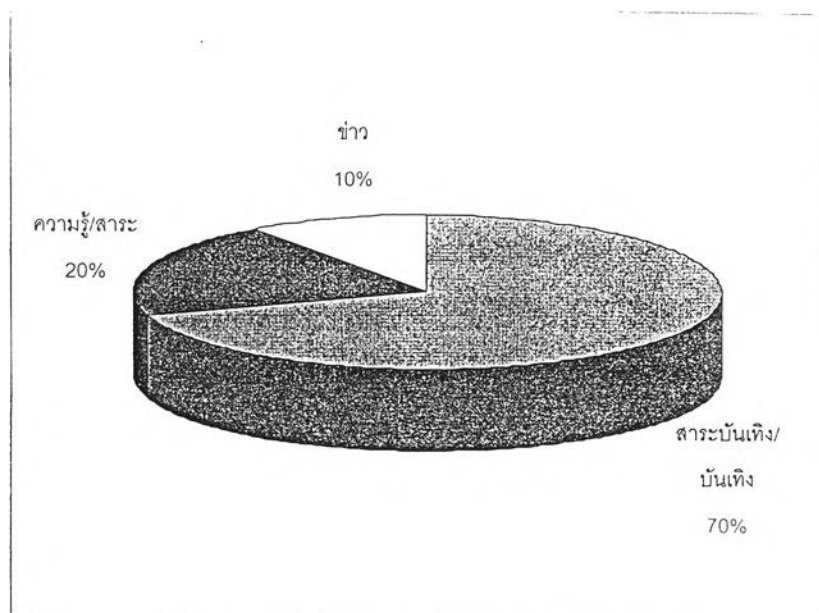
หลังจากที่สถานีวิทยุ ม.ก. มีการเซ็นสัญญาในการเช่าเหมาคลื่นกับบริษัท วิทยุดี จำกัด ในปี 2537 สถานีจึงมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี โดยการปรับปรุงเป็นระบบ A.M. STEREO รวมทั้งสร้างเครือข่าย แต่ก็ทำให้ช่วงเวลาของสถานีเองลดน้อยลง ทางสถานีตระหนักถึงปัญหานี้ จึงพยายามลดรายการบันเทิงลง และเพิ่มรายการที่ตอบสนองต่อบทบาทในด้านอื่นๆ ให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการให้ข่าวสาร โดยกำหนดให้คู่สัญญาเพิ่มรายการข่าวต้นชั่วโมง และรายการวิเคราะห์ข่าวสาร สถานการณ์ปัจจุบัน เช่น รายการเก็บตกข่าวจากเนชั่น รายการลานข่าวชาว

บ้าน ส่วนสถานีวิทยุ ม.ก. เครื่องข่ายอีก 3 สถานีก็มีการนำเสนอรายการข่าวท้องถิ่นที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ฟังในกลุ่มพื้นที่นั้นๆ ส่วนบทบาทอื่นๆ สถานียังคงให้ความสำคัญกับบทบาทในการให้ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ทางด้านการเกษตร ซึ่งปรับปรุงรูปแบบให้น่าสนใจยิ่งขึ้น เช่น รายการเกษตรน่ารู้ รายการโลกทัศน์เกษตร รายการเพื่อนเกษตรกร เป็นต้น

และนอกจากรายการวิชาการทางด้านการเกษตรแล้ว สถานีวิทยุ ม.ก. ยังเพิ่มการนำเสนอรายการที่ให้ความรู้ทางด้านอื่นๆ เช่น รายการกฎหมาย รายการสำหรับแม่บ้าน รายการสาระความรู้ อาทิ รายการสาระนั้นำรู้จาก ม.ก. ที่นำเสนอในช่วงต้นชั่วโมง

เนื่องจากสถานีมีการสร้างเครือข่าย จึงมีความสะดวกในการส่งกระจายเสียงรายการที่ผลิตโดยสถานีวิทยุ ม.ก. บางเขนไปสู่สถานีเครือข่ายทั้ง 3 โดยสามารถออกอากาศรายการพร้อมกันทั้ง 4 สถานี

ภายหลังการยกเลิกสัญญากับคู่สัญญา และมีการเปิดขายเวลาให้กับผู้เช่าเวลารายย่อย สัดส่วนของรายการบันเทิงจึงเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งรายการของสถานีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทางสถานีวิทยุ ม.ก. พยายามที่จะใช้เวลาที่เหลือผลิตรายการความรู้ทางด้านการเกษตรและรายการวิชาการต่างๆ แม้ว่าจะประสบปัญหาทางด้านบุคลากรของสถานีที่มีจำนวนน้อย และความไม่แน่นอนของสปอนเซอร์ที่เป็นเจ้าของรายการ ซึ่งทำให้ผังรายการมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

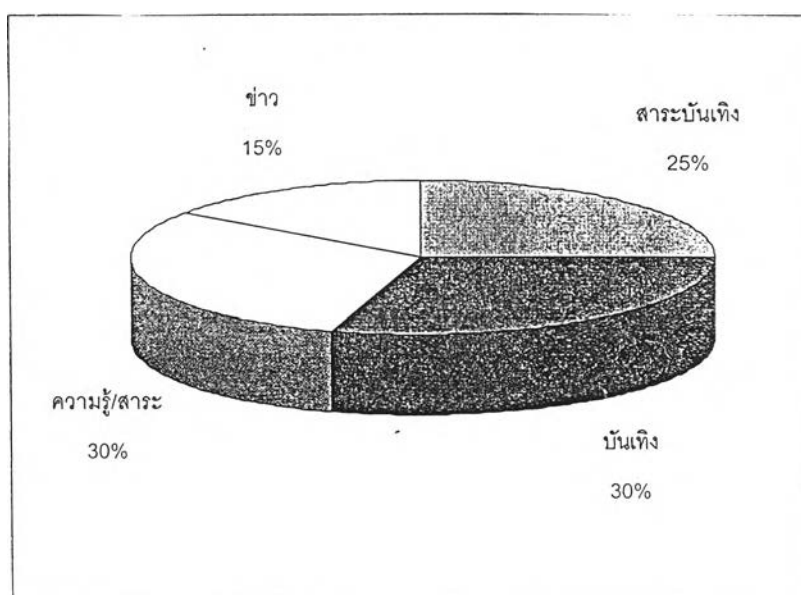

แผนภูมิที่ 16 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุ ม.ก. ในปัจจุบัน (2542)

สถานีวิทยุทธศาสตร์กระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

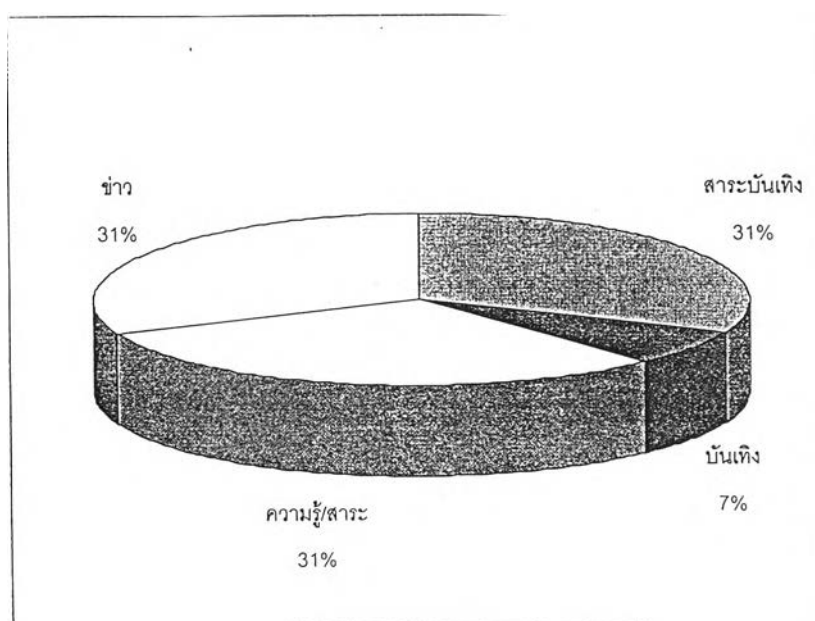
สถานีวิทยุทธศาสตร์เป็นสถานีที่มีวัตถุประสงค์การก่อตั้งที่ชัดเจนว่า ต้องการให้ใช้เป็นห้องปฏิบัติการทางด้านวิทยุกระจายเสียงของนักศึกษาทางด้านวารสารศาสตร์ สถานีจึงต้องดำเนินบทบาทในการเป็นห้องปฏิบัติการของนักศึกษาเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และถือเป็นบทบาทหลักของสถานี ดังนั้น รายการส่วนใหญ่ของสถานีจึงเป็นรายการที่ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานทางด้านวิทยุกระจายเสียง ทั้งนี้จะเป็นรายการบันเทิงกว่าร้อยละ 50 ของรายการทั้งหมด เนื่องด้วยเป็นรายการที่มีขั้นตอนการผลิตที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก ด้วยเหตุนี้ สถานีวิทยุธรรมศาสตร์จึงดำเนินบทบาททั้งสอง คือ การเป็นห้องปฏิบัติการทางด้านวิทยุกระจายเสียงของนักศึกษา และการให้ความบันเทิงควบคู่กันไปในช่วงแรกนี้

ส่วนรายการอื่นๆ ของสถานีเป็นรายการที่ผลิตโดยอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของสถานี ซึ่งมีหลายรูปแบบ ทั้งรายการวิชาการและรายการสาระความรู้ทั่วไป รวมทั้งรายการข่าวที่ส่วนใหญ่เป็นข่าวประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย

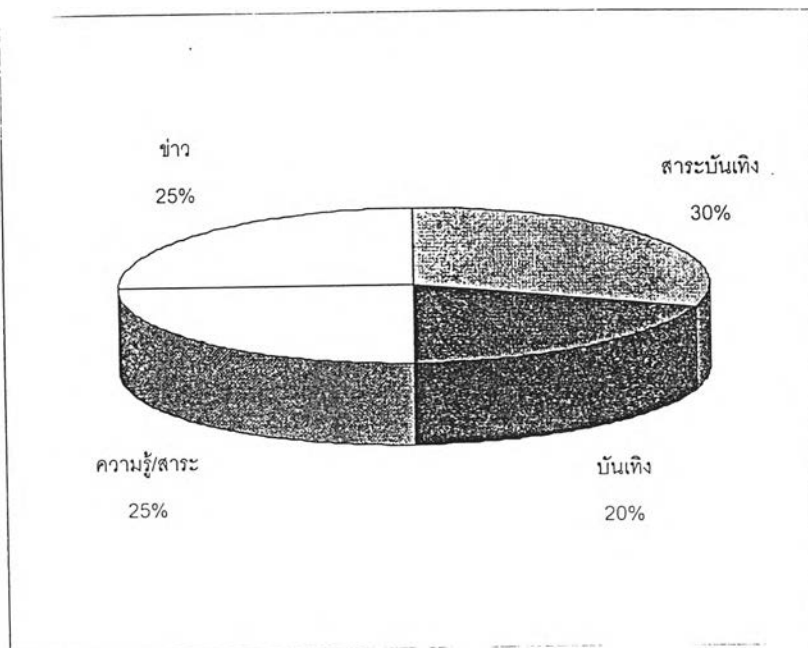
แผนภูมิที่ 17 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุทธศาสตร์ ปี 2510

ต่อมา ภายหลังจากที่แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนได้ยกฐานะขึ้นเป็น คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนแล้ว มีการตั้งวัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ใหม่ สถานีจึงได้ขยายขอบข่ายเพื่อบริการชุมชนภายนอกด้วย และเมื่อสถานีพบว่า สถานีได้ผู้ฟังที่เป็น กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษามากขึ้น สถานีจึงมีการปรับปรุงรายการโดยการเสนอรายการทางการศึกษาให้มีความหลากหลาย อาทิ รายการสอนภาษา รายการเกี่ยวกับกฎหมายชาวบ้าน รายการสตรี โดยรายการเหล่านี้ได้มีการนำนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาเข้าร่วมรายการ ทำให้สัดส่วนรายการความรู้เพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับสัดส่วนของรายการข่าว ที่สถานีได้นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากการนำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม ยังคงเป็นการนำเสนอข่าวที่สถานีไม่ได้ผลิตเอง เป็นเพียงการรวบรวมข่าวมาจากแหล่งข่าวอื่นๆ เช่น โทรทัศน์ สถานีวิทยุอื่นๆ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ ในช่วงนี้สถานีพยายามลดสัดส่วนรายการบันเทิงลง โดยการบรรจุสาระความรู้ต่างๆ เข้าไปในรายการบันเทิง เพื่อเพิ่มบทบาทในการให้ความรู้แก่ผู้ฟังมากขึ้น

แผนภูมิที่ 18 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ ปี 2520

ทว่าในช่วงถัดมา สถานีมีโครงสร้างที่เป็นอิสระจากมหาวิทยาลัยมากขึ้น นอกจากนี้ กรมประชาสัมพันธ์ยังได้มอบโอนคลื่นให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยและตัดขาดในเรื่องการบริหาร สถานีได้เปลี่ยนไปสนองตอบความต้องการของผู้ฟังทางด้าน การให้ความบันเทิง เช่นเดียวกับที่ สถานีวิทยุอื่นๆ ปฏิบัติ ซึ่งทำให้สัดส่วนรายการบันเทิงสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยจัดรูปแบบของรายการ ให้ความหลากหลาย และให้นักศึกษาเป็นผู้ผลิตรายการส่วนใหญ่เช่นเดิม แต่มีการนำสาระ ความรู้ต่างๆ สอดแทรกลงไป ในรายการบันเทิงบ้าง และยังคงผลิตรายการเพื่อการศึกษา เพื่อให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้เป็นคลื่นวิทยุเพื่อการศึกษา แม้จะมีสัดส่วนรายการการ การศึกษาที่ลดลงกว่าเดิมาก็ตาม

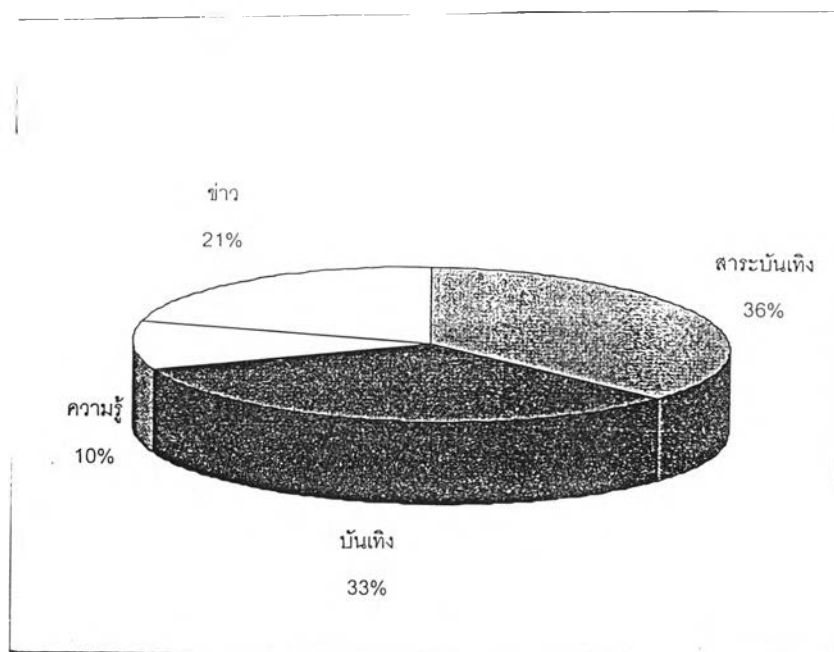
แผนภูมิที่ 19 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ ปี 2530

เมื่อสังคมมีความต้องการข่าวสารมากยิ่งขึ้น สถานีวิทยุธรรมศาสตร์ก็พยายามพัฒนาบทบาททางด้านบริการข่าวสารแก่ผู้ฟัง แม้ว่าบทบาทนี้จะเป็นบทบาทที่สถานีไม่ได้ให้ความสำคัญมาตั้งแต่แรกก็ตาม เนื่องจากสถานียังคงมีข้อจำกัดทางด้านบุคลากรที่มีจำนวนน้อย และขาดความเป็นมืออาชีพทางด้านสื่อสารมวลชน สถานีมีการเพิ่มความถี่ในการเสนอข่าวเป็นทุกๆ ดันชั่วโมง โดยเป็นข่าวที่นักศึกษารวบรวมมาจากแหล่งข่าวอื่นๆ นอกจากนี้ สถานียังติดต่อกับสื่อมวลชนต่างประเทศ ได้แก่ สถานีวิทยุ VOA ของอเมริกา สถานีวิทยุ BBC ของอังกฤษ และสถานีวิทยุออสเตรเลีย ของออสเตรเลีย เพื่อถ่ายทอดข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศให้ผู้ฟังในประเทศไทยได้รับรู้ข่าวสารกว้างไกลยิ่งขึ้น และยังถือว่าเป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสถานีที่ต้องการแลกเปลี่ยนวิชาการกับองค์กรต่างประเทศด้วย อย่างไรก็ตาม การเสนอข่าวของสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ยังขาดความน่าสนใจและไม่มีความจับใจเท่าที่ควร เนื่องจากสถานีไม่มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญทางด้านข่าวโดยเฉพาะ

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่บ้านเมืองมีสถานการณ์ไม่ปกติ หรือมีการขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้น สถานีวิทยุธรรมศาสตร์ได้ดำเนินบทบาทหน้าที่ในการเป็นสื่อมวลชนที่ดี โดยการนำเสนอข้อเท็จจริงให้ประชาชนได้รับทราบ เช่น เมื่อครั้งเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ปี 2535 สถานีพยายามที่จะติดตามเหตุการณ์ตลอดเวลา เพื่อที่จะนำเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทันที⁸

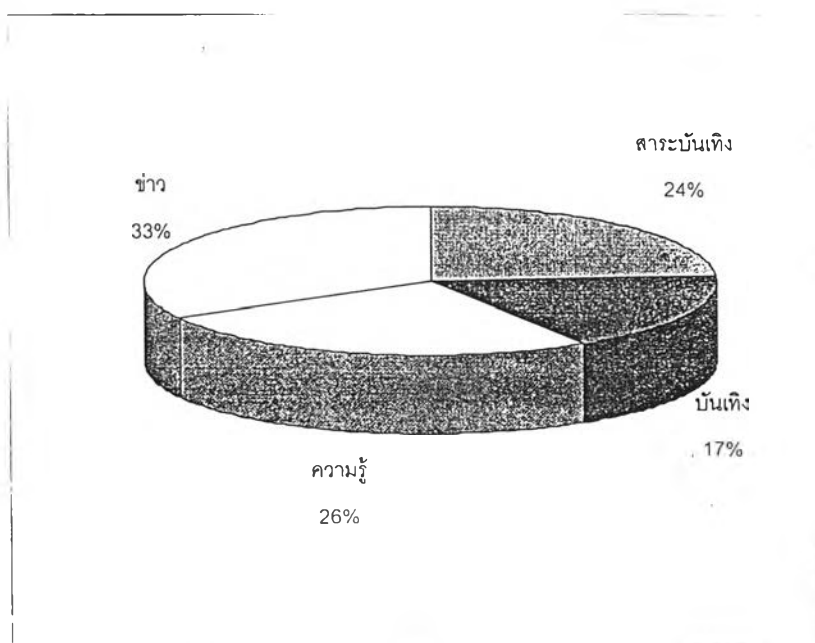
จะสังเกตเห็นได้ว่า แม้สถานีวิทยุธรรมศาสตร์จะพยายามปรับปรุงรูปแบบรูปแบบรายการประเภทต่างๆ แต่รายการที่ยังคงมีสัดส่วนรายการสูงที่สุดคือ รายการประเภทบันเทิง เนื่องจากเป็นรายการที่นักศึกษาเป็นผู้ผลิต และสถานีก็ยังคงยึดบทบาทในการเป็นห้องฝึกปฏิบัติการทางการกระจายเสียงของนักศึกษาเป็นบทบาทหลักมาโดยตลอด

⁸ สัมภาษณ์ อรรถัย ศรีสันติสุข, อดีตผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 16 ธันวาคม 2541.

แผนภูมิที่ 20 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ ปี 2540

ปัจจุบัน สถานีวิทยุธรรมศาสตร์ก็ยังคงจัดเวลากว่าร้อยละ 50 ของรายการทั้งหมด ให้เป็นเวลาสำหรับนักศึกษาฝึกหัดจัดทำรายการ ซึ่งปรับปรุงรูปแบบรายการให้มีหลายๆ รูปแบบ ทั้งรายการเพลงไทยสากล เพลงลูกทุ่ง และเปิดโอกาสให้นักศึกษาเป็นผู้วางรูปแบบรายการเอง รูปแบบในการนำเสนอรายการจึงเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม แต่ละคน บทบาทในการเป็นห้องปฏิบัติการ และบทบาทในการให้ความบันเทิงจึงเป็นบทบาทที่สถานีดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น รายการเพลงได้เงาโดม รายการกระจกเพลง รายการลูกทุ่งธรรมศาสตร์ นอกจากนั้น สถานีก็ยังคงให้ความสำคัญกับบทบาทอื่นๆ คือ บทบาทในการให้ข่าวสาร ได้แก่ รายการถ่ายทอดข่าวจาก BBC ลอนดอน และบทบาทในการให้ความรู้ และการบริการวิชาการ โดยการนำเสนอรายการข่าวที่มีหลากหลายรูปแบบขึ้น และมีการเพิ่มการนำเสนอรายการวิชาการที่ให้ความรู้แก่ผู้ฟังทั้งทางตรงและทางแฝง รวมทั้งรับกับสภาพปัจจุบันด้วย เช่น รายการวิทยุเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นการร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน รายการเพื่อนใจสู้ภัยเศรษฐกิจ รายการที่แนะนำและพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาและทางแก้ไขในขณะเกิดเศรษฐกิจทรุดตัว

แผนภูมิที่ 21 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน (2542)

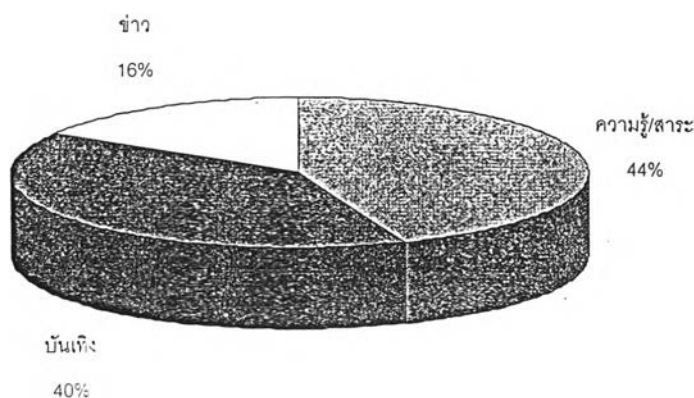
สถานีวิทยแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในช่วงแรก เป็นการจัดตั้งสถานีขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ สถานีวิทยจุฬาฯ จึงยังไม่มีเป้าหมายและนโยบายที่ชัดเจน เวลาในการส่งกระจายเสียงก็ยังไม่มีความแน่นอน เพราะเป็นสถานีที่นิติวิศวกรรมศาสตร์ตั้งขึ้นเพียงเพื่อทดลองความรู้ทางด้านการกระจายเสียงเท่านั้น รายการต่างๆ ของสถานีจึงเป็นเพียงการเปิดเพลง และประชาสัมพันธ์ข่าวของสโมสรนิสิต แต่หลังจากเปิดกระจายเสียงไปได้ประมาณ 2 ปี จึงได้มีการจัดรูปแบบง่ายๆ เหมือนสถานีทั่วไป เช่น 1 ทุ่ม เป็นเวลาของสโมสรนิสิต เนื้อหารายการเกี่ยวข้องกับชุมชนภายในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวประชาสัมพันธ์ของสโมสรนิสิตและข่าวภายในมหาวิทยาลัย นอกจากนั้น เป็นรายการบันเทิง เช่น รายการเพลงสากล เพลงคลาสสิก ช่วงระยะแรกนี้ สถานีจึงดำเนินบทบาทในการเป็นเครื่องมือเพื่อฝึกปฏิบัติการทางด้านวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีทางการกระจายเสียง บทบาทในการเป็นสื่อภายในมหาวิทยาลัย และบทบาทในการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง เพียงสามบทบาทเท่านั้น

ต่อมา สถานีวิทยจุฬาฯ มีการเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทางการเมืองมากขึ้น เพื่ออ้างจุดยืนทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์ที่แท้จริงเพียงเพื่อต้องการขอความสนับสนุนด้านเครื่องส่งกระจายเสียงจาก USOM หากแต่กลับทำให้มหาวิทยาลัยเริ่มเข้ามาควบคุมการดำเนินงานของสถานี และสั่งให้สถานียุติการดำเนินงานในที่สุด

เมื่อเปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการ ในปี 2508 สถานีวิทยจุฬาฯ มีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์โดยเน้นเพื่อการศึกษาและเพื่อความบันเทิง รายการต่างๆ ที่นำเสนอ เช่น รายการข่าวการศึกษา ข่าวมหาวิทยาลัย สารคดีสั้น รายการเพลงคลาสสิก และรายการเพลง ทั้งนี้ รายการเพลงคลาสสิกถือเป็นรายการหลักในรายการประเภทรายการบันเทิง เนื่องจากข่าวประชาสัมพันธ์และข่าวสารต่างๆ มีไม่มากนัก นอกจากนี้ สถานียังขยายขอบเขตการกระจายเสียงออกไปนอกมหาวิทยาลัย โดยการนำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยให้ประชาชนภายนอกที่สนใจ เช่น การฝึกอบรมหรือการสัมมนาที่น่าสนใจของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย การให้ทุนวิจัยจากหน่วยงานต่างๆ การสอบเข้าศึกษาต่อ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า สถานีมุ่งเน้นบทบาทในการให้ความบันเทิงและบทบาทในการเป็นสื่อกลางของมหาวิทยาลัยมากกว่าบทบาทในการให้ความรู้เชิงวิชาการ

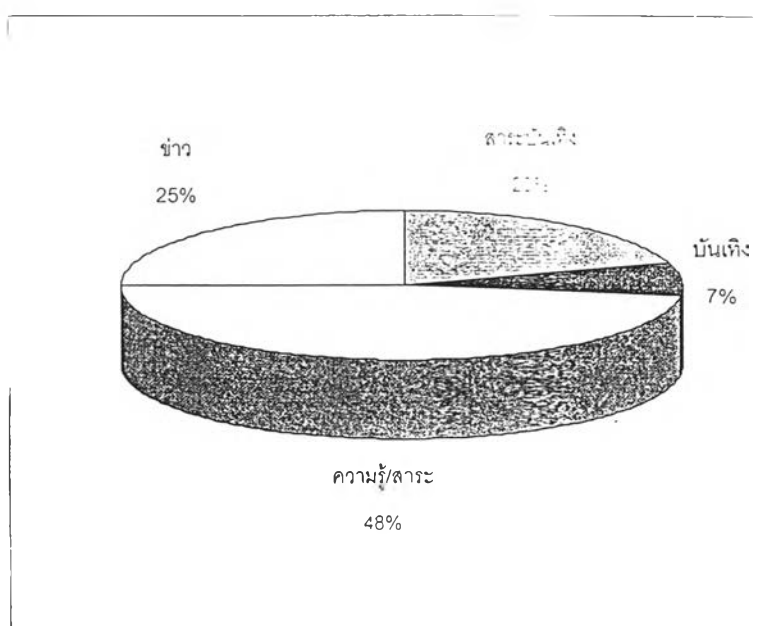
นโยบายของสถานีวิทยจุฬาฯ หลังจากเปลี่ยนมาขึ้นตรงกับฝ่ายวิชาการ เน้นการให้ความรู้และการให้บริการวิชาการแก่สังคม รูปแบบรายการเพิ่มรายการวิชาการและการศึกษามากขึ้น และเพื่อเป็นการตอบสนองต่อโครงการศึกษาต่อเนื่อง จึงมีการนำการสนทนาวิชาต่างๆ ของโครงการศึกษาต่อเนื่องมาเผยแพร่ และให้อาจารย์และนักวิชาการมาจัดรายการที่ให้ความรู้และบริการวิชาการแก่สังคม รายการในช่วงนี้จึงมีทั้งรายการทางวิชาการ รายการสารคดี รวมทั้งมีรายการบันเทิงที่หลากหลายมากขึ้นด้วย แสดงให้เห็นว่า สถานีวิทยจุฬาฯ เน้นการแสดงผลงานในการให้ความรู้และการบริการวิชาการแก่สังคม และยังคงดำเนินบทบาทในการให้ความบันเทิงไปด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ยังไม่ละทิ้งบทบาทในการให้ข่าวสารแก่ประชาชน โดยการนำเสนอทั้งข่าวของมหาวิทยาลัย และข่าวสารทั่วไป ที่ยังผลิตโดยการรวบรวมข่าวมาจากแหล่งข่าวอื่นๆ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถานีจะมีการขยายรูปแบบการหารายได้ในรูปแบบโฆษณา และการบริการธุรกิจ แต่ก็มีการกำหนดสัดส่วนในการโฆษณาไม่เกินร้อยละ 10 ของเวลาการออกอากาศทั้งหมด

แผนภูมิที่ 22 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยจุฬาฯ ปี 2520

หลังจากที่อธิการบดีมีนโยบายว่า สถานีวิทยจุฬาฯ ควรมีบทบาทในสังคมให้มากขึ้นในฐานะสถานีวิทยของสถาบันการศึกษาที่ให้ความรู้ในแขนงสาขาวิชาต่างๆ นอกจากนี้ สถานีวิทยจุฬาฯ ยังต้องมีบทบาทในฐานะสื่อมวลชนในกระแสน้ำสังคม ดังนั้น ทางสถานีจึงมีการปรับปรุงรูปแบบรายการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงไปในการ์ตูนต่างๆ ให้มากกว่าเดิม มีการนำเสนอรายการข่าวที่มีรูปแบบหลากหลายและน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการรายงานข่าว และรายการวิเคราะห์เจาะลึกประเด็นข่าวที่น่าสนใจ ยิ่งไปกว่านั้น ยังจัดวางรายการ

ต่างๆ ให้เหมาะสมกับช่วงเวลาด้วย โดยมีการแบ่งรายการต่างๆ ของสถานี่เป็น รายการประเภทข่าว รายการประเภทความรู้ รายการประเภทสาระบันเทิง และรายการบันเทิง สถานี่วิทยุจุฬาฯ จึงดำเนินบทบาทหลายๆ บทบาทไปพร้อมๆ กัน คือ บทบาทในการชี้นำสังคมในฐานะสื่อมวลชน บทบาทในการให้ข่าวสาร บทบาทในการให้บริการวิชาการสังคม และบทบาทในการให้ความบันเทิง นอกจากนี้ เมื่อสถานี่สามารถทำการหารายได้เข้าสถานี่เองได้แล้ว โดยต้องเป็นการดำเนินการแบบไม่แสวงหากำไร จึงมีสัดส่วนของการโฆษณาเพิ่มขึ้น ทั้งในรูปของการโฆษณาแบบสปอตและผู้อุปถัมภ์รายการ แต่ยังคงไม่เกินร้อยละ 10 ของรายการทั้งหมด

แผนภูมิที่ 23 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานี่วิทยุจุฬาฯ ปี 2530

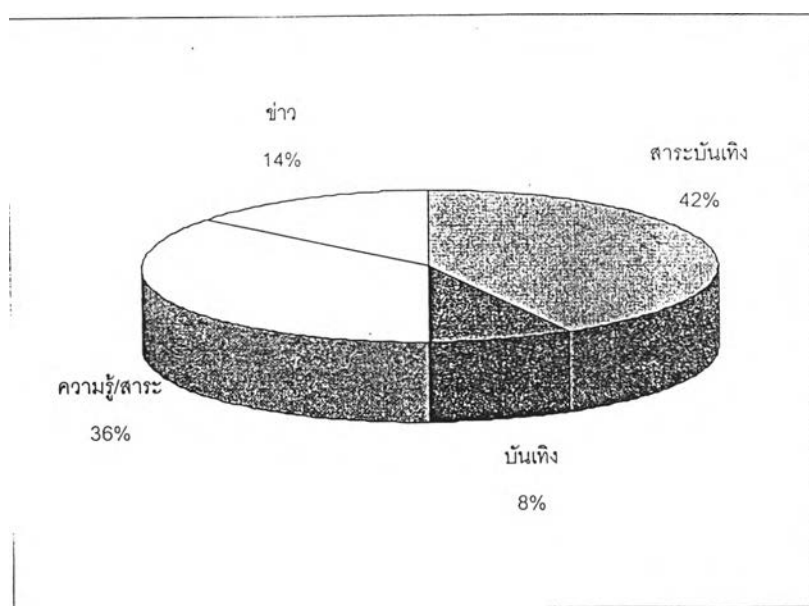
บทบาทในการชี้นำสังคมของสถานี่วิทยุจุฬาฯ สามารถเห็นได้เด่นชัดโดยเฉพาะในช่วงที่เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ปี 2535 สถานี่วิทยุจุฬาฯ ได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ดังกล่าวให้ประชาชนได้รับรู้ โดยไม่มีการปิดบังหรือบิดเบือนความจริง รวมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขเหตุการณ์วิกฤตให้กับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นกลาง

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไปอยู่ในรูปวิสาหกิจ สถานี่มีความคล่องตัวในการบริหารงานมากขึ้น จึงสามารถปรับรายการต่างๆ ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟัง

โดยเพิ่มรายการประเภทสาระบันเทิงให้มากขึ้น และปรับรูปแบบรายการความรู้ให้มีความน่าสนใจ รวมทั้งมีความเป็นมืออาชีพมากขึ้นด้วย

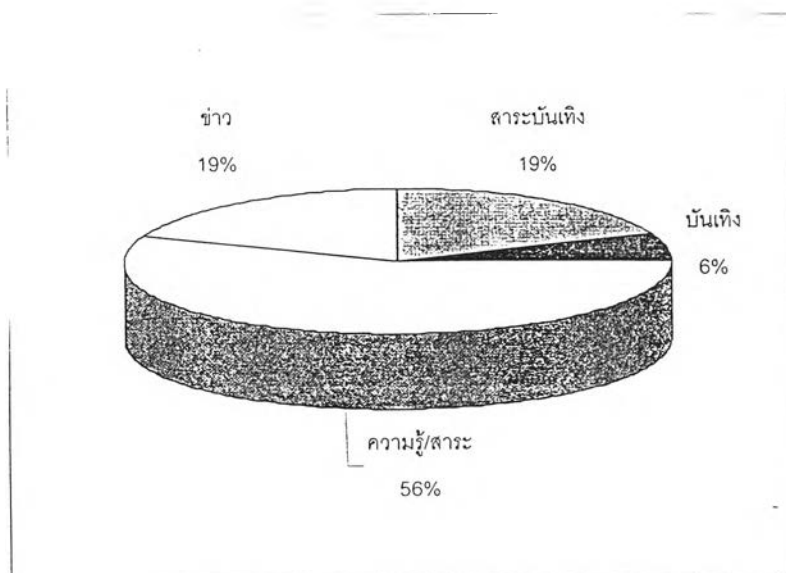
นอกจากนี้ สถานียังพยายามตอบสนองต่อความต้องการกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือไปจากกลุ่มเดิม เช่น กลุ่มนักเรียนนักศึกษา ได้แก่ รายการที่ไม่มีสถาบัน ที่นำเสนอในช่วงปี 2540 กลุ่มนักเรียนมัธยม โดยการเสนอรายการเตรียมความพร้อมในรายวิชาต่างๆ สำหรับนักเรียนที่กำลังจะสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ได้แก่ รายการจุดประกายเออนทรานซ์ ซึ่งเป็นการร่วมมือกับบริษัท เนชั่น จำกัด เริ่มนำเสนอในช่วงปี 2540 กลุ่มนักเรียนนักศึกษานี้จะรับฟังวิทยุในช่วงเวลาดังกล่าวมากกว่า ดังนั้น รายการสำหรับนักเรียนนักศึกษาจึงนำเสนอในช่วงดึก และเป็นสาเหตุให้สถานีมีการขยายเวลาการกระจายเสียงไปจนถึง 01.00 น.

และเมื่อสถานีสามารถทำการหารายได้เข้าสถานีเองได้แล้ว โดยต้องเป็นการดำเนินการแบบไม่แสวงหากำไร จึงมีสัดส่วนของการโฆษณาเพิ่มขึ้น ทั้งในรูปแบบของการโฆษณาแบบสปอตและผู้อุปถัมภ์รายการ แต่ยังคงไม่เกินร้อยละ 10 ของรายการทั้งหมด และมีข้อจำกัดในการโฆษณาซึ่งถูกกำหนดโดยมหาวิทยาลัย

ปัจจุบัน สถานีวิทยุจุฬาฯ ที่ดำเนินการในรูปแบบวิทยุสาธารณะ มีรูปแบบรายการที่หลากหลาย เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากจำเจ เนื้อหาของรายการส่วนใหญ่เน้นทางด้านการให้ความรู้ การศึกษา ทั้งในรูปแบบการให้ความรู้โดยตรง และการให้ความรู้ที่แฝงอยู่ในรายการบันเทิงต่างๆ ที่เรียกว่า รายการสาระบันเทิงดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายของสถานีที่ว่า "วิทยุจุฬาฯ 101.5 คลื่นความรู้สู่ประชาชน" เช่น วิธีการนำเสนอรายการเพลงคลาสสิกของสถานีวิทยุจุฬาฯ จะมีการให้ความรู้ทางด้านดนตรีเกี่ยวกับเพลงนั้นๆ ไปด้วย ซึ่งรายการเพลงคลาสสิกนี้ ถือได้ว่าเป็นรายการที่อยู่คู่กับสถานีมาตั้งแต่ระยะแรก และยังเป็นรายการที่เสริมสร้างภาพลักษณ์ในความเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงให้กับมหาวิทยาลัยด้วย นอกจากนี้ สถานีวิทยุจุฬาฯ ยังทำหน้าที่เป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติการทางด้านวิทยุกระจายเสียงของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ ทางด้านเทคโนโลยีการกระจายเสียง และนิสิตคณะนิเทศศาสตร์ ทางด้านการจัดรายการวิทยุ

ยิ่งไปกว่านั้น สถานีวิทยุจุฬาฯ ยังมีการเพิ่มการนำเสนอข่าวทุกประเภท เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น และเพิ่มความถี่ในการนำเสนอ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารอย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ เช่น รายการเจาะข่าวเช้านี้ ซึ่งเป็นรายการที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟังค่อนข้างมาก โดยการนำเสนอข่าวที่น่าสนใจในแต่ละวัน และมีการนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจในขณะนั้น มาตั้งเป็นประเด็นในการสนทนากับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการนำเสนอข่าวสดสายตรงจาก VOA อเมริกา ให้ผู้ฟังได้รับฟังอีกด้วย เป็นเหตุให้สถานีต้องมีการจ้างเจ้าหน้าที่เพื่อผลิตรายการข่าวเพิ่มขึ้น

แผนภูมิที่ 25 สัดส่วนรายการตามรูปแบบเนื้อหาของสถานีวิทยุจุฬาฯ ปัจจุบัน (2542)

จะเห็นได้ว่า บทบาทของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างและการดำเนินงานที่มีความเปลี่ยนแปลงไป โดยสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์พยายามที่จะรักษาบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ทางด้านการเกษตรแก่ประชาชน ด้วยการนำเสนอรายการที่ให้บริการความรู้วิชาการทางด้านการเกษตร แต่เนื่องจากความจำเป็นทางด้านการหารายได้ของสถานีวิทยุ ทำให้สถานีวิทยุจำเป็นต้องเน้นบทบาทในการให้ความบันเทิงมากขึ้น ในขณะที่สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เน้นหนักไปที่บทบาทในการเป็นห้องฝึกปฏิบัติการทางด้านวิทยุกระจายเสียงของนักศึกษา คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของสถานีวิทยุ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ลดความสำคัญของบทบาทในด้านอื่นๆ ที่เป็นบรรทัดฐานของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการให้ข่าวสาร บทบาทในการให้ความรู้ เป็นต้น ส่วนสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุอย่างเด่นชัด โดยได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เป็นทั้งสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา และสถานีวิทยุที่เป็นสื่อมวลชนมืออาชีพมากยิ่งขึ้น โดยการเน้นบทบาทในการชี้นำสังคมให้อย่างเด่นชัดขึ้น